Richtlijn
Omgaan met doublures
bij de screening
voor toegang tot vergoede dyslexiezorg

Nederlands
Kwaliteitsinstituut
Dyslexie

EXPERTISECENTRUM
NEDERLANDS

Samenstelling van de werkgroep:

Maud van Druenen, Expertisecentrum Nederlands
Patty Gerretsen, NKD
Chris Struiksma, NKD
Boukje Toering, NKD
Fons van Waterschoot, NKD

Inhoudsopgave

1 Aanleiding 3

1.1 Toegang tot vergoede diagnostiek 3

2 Het beoordelen van de lees- en spellingvaardigheid van leerlingen die gedoubleerd hebben 4

2.1 De opbouw van Cito-LVS toetsen 4

2.2 Verschil tussen technisch lezen en spellen 4

2.3 Omgaan met doublure 5

3 Flowcharts 7

3.1 Flowchart lezen 7

3.2 Casus lezen 8

3.3 Flowchart spelling 10

3.4 Casus spelling 11

1 Aanleiding

Sinds 1 januari 2017 is het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie de voortzetting van het Kwaliteitsinstituut Dyslexie (KD) en het Nederlands Referentiecentrum Dyslexie (NRD). Met deze voortzetting wordt ook zorgvuldig gekeken naar de oude richtlijnen. Daarnaast is er met de overgang van de dyslexiezorg naar de gemeenten en de inrichting van verschillende soorten poortwachters verschil ontstaan in de weging van de resultaten van leerlingen die gedoubleerd hebben. Om landelijk een heldere en eenduidige weging te hanteren, is deze richtlijn opgesteld.

1.1 Toegang tot vergoede diagnostiek

Voor toegang tot vergoede dyslexiezorg gelden strenge toelatingscriteria. Een leerling komt in aanmerking voor diagnostiek naar de oorzaak van ernstige lees- en spellingproblemen binnen de vergoede dyslexiezorg als voldaan is aan de volgende criteria:

- De leerling zit in het basisonderwijs en is minimaal 7 jaar en maximaal 12 jaar.
- De leerling heeft op 3 officiële meetmomenten E-scores voor lezen (V- scores) of heeft op 3 officiële meetmomenten lage D-scores (V scores) voor lezen in combinatie met E-scores (V-scores) voor spellen.
- Er is begeleiding gegeven op ondersteuningsniveau 2.
- Er is minimaal 2 keer 10 à 12 weken hulp georganiseerd via een gestructureerde interventie (ondersteuningsniveau 3). In de Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2 en 3 staat hoe deze ondersteuning kan worden ingevuld.
- Het Leerlingdossier Dyslexie is op orde.

Voor het bepalen van de achterstand van lezen of spelling is het belangrijk dat er gebruik wordt gemaakt van de juiste normgroep. Dit kan een probleem opleveren bij een leerling die is blijven zitten of een klas overslaat. Bij een doublure of versnelling verschilt namelijk de

didactische leeftijd (DL) van een leerling met de didactische leeftijd van de leerlingen in zijn groep.

2 Het beoordelen van de lees- en spellingvaardigheid van leerlingen die gedoubleerd hebben

2.1 De opbouw van Cito-LVS toetsen

Cito-LVS toetsen zijn zo geconstrueerd dat toetsen voor een bepaald domein voor verschillende leerjaren dezelfde onderliggende vaardigheid meten. Daardoor kan bijvoorbeeld de vaardigheid van een leerling uit groep 4 vergeleken worden met de vaardigheid van een leerling uit groep 6. Een technische leesvaardigheidsscore van 73 is voor een leerling eind groep 4 een goede prestatie. Slechts 25% van alle leerlingen met 20 maanden leesonderwijs achter de rug scoort hoger. Voor een leerling die eind groep 6 een leesvaardigheidsscore van 73 heeft, is dat een zwakke prestatie. Maar liefst 85% van alle leerlingen met 40 maanden leesonderwijs doet het beter.

2.2 Verschil tussen technisch lezen en spellen

Bij technisch lezen is gemakkelijk voor te stellen dat twee leerlingen van verschillende leeftijd eenzelfde technische leesvaardigheid hebben. Dat komt omdat leestechniek staat voor het steeds sneller herkennen van steeds meer woorden.
Met spellen ligt dat anders. Stel twee leerlingen hebben allebei een spellingvaardigheidsscore van 248. De ene leerling heeft de spellingtoets E3 gemaakt. Zijn ruwe score was 38 en dat komt overeen met een vaardigheidsscore van 248. Een leerling uit groep 5 maakte de spellingtoets E5. Zijn ruwe score was 17 en ook dat komt overeen met een vaardigheidsscore van 248. Net als bij het technisch lezen geldt dus ook voor spelling dat beide leerlingen eenzelfde vaardigheid

bezitten. Maar er is een verschil met lezen. De leerling uit groep 5 kan woorden schrijven die de leerling uit groep 3 nog niet kan schrijven omdat hij die nog niet 'gehad' heeft.
De twee leerlingen verschillen twee jaar in leeftijd. Wat betekent het dan, dat ze eenzelfde niveau van spellingvaardigheid hebben? Alle toetsen meten dezelfde onderliggende factor 'spellingvaardigheid'. Dat is het mooie van de vaardigheidsscore.

LVS-toetsen zijn geen formatieve toetsen waarmee gekeken wordt of een leerling zich aangeboden stof voldoende heeft eigen gemaakt. LVS-toetsen zijn genormeerd op leeftijd. De uitslag betekent niet meer, maar ook niet minder, dan dat de ene leerling een zwakke speller is en de andere een goede.

2.3 Omgaan met doublure

Hoe zit het nu met 'zittenblijvers'? Bij doubleren telt de (didactische) leeftijd door. Een leerling heeft eind groep 4 gewoonlijk een DL van 20. Is hij in groep 3 of 4 een keer blijven zitten, dan is zijn DL 30[1]. Moet aan deze zittenblijver nu - op grond van zijn DL - toets E5 gegeven worden en wordt hij beoordeeld als een E5-leerling of krijgt hij - op grond van de groep waarin hij zit - toets E4 en wordt hij beoordeeld als een E4-leerling? Het antwoord is: geen van beiden. De leerling krijgt toets E4, want de spellingcategorieën van groep 5 heeft hij immers nog niet gehad. De ruwe score op toets E4 wordt omgezet in de vaardigheidsscore die daarbij hoort. Vervolgens wordt deze vaardigheidsscore beoordeeld met de normtabel van E5. Dat mag, omdat alle LVS-spellingtoetsen dezelfde onderliggende spellingvaardigheid meten.

Een vaardigheidsscore op basis van de afname van de ene toets mag bij doublure worden beoordeeld tegen de normtabel van een toetsmoment

[1] Als zéker is dat sprake is van kleuterschoolverlenging, hoeft de DL niet te worden gecorrigeerd.

een jaar later. Dat mag, omdat alle LVS-spellingtoetsen dezelfde onderliggende spellingvaardigheid meten[2]

Waarom is dat belangrijk? De leerling zit in groep 4, gaat volgend schooljaar naar groep 5 en krijgt dan dus de stof van groep 5. Wat gebeurt er, als deze leerling toets E4 krijgt en beoordeeld wordt als een groep 4 leerling? Hij zal er dan goed uitkomen, en behaalt bijvoorbeeld een C- of B-niveau. Dan wordt hij gezien als een gemiddelde leerling en komt hij niet in aanmerking voor extra instructie. Maar deze leerling is geen gemiddelde leerling, anders had hij niet gedoubleerd. Bij een beoordeling conform het aantal maanden onderwijs dat hij achter de rug heeft, 30, komt hij er veel minder positief uit, bijvoorbeeld een D- of een E-niveau[3]. Dat betekent dat hij wel in aanmerking komt voor extra instructie en leertijd. Bij een juiste beoordeling van het niveau van de spellingvaardigheid van de leerling, krijgt hij de aandacht die hij nodig heeft.

Het niet doortellen van de didactische leeftijd bij zittenblijven lijkt sympathiek, maar is niet in het belang van de leerling, omdat deze dan niet de hulp krijgt die hij nodig heeft[4]

---

[2] Volledigheidshalve noemen we hier ook het omgaan met versnellen. Dezelfde redenering geldt voor leerlingen die een klas overslaan. Die leerling heeft eind groep 6 een DL van 30 in plaats van 40. Hij krijgt de toets E6. Beoordeling op basis van de normen voor groep 6, laat een gemiddelde leerling zien. Maar dat is hij natuurlijk niet, anders had hij geen klas overgeslagen. Beoordeling op basis van de normen voor groep 5 geeft het juiste beeld.

[3] NB Het effect van het jaar extra wordt met de tijd minder, aangezien de leercurve (gemiddelde score afgezet tegen de DL) in groep 5/6 sterk afvlakt en in groep 7/8 vrijwel horizontaal loopt.

[4] Struiksma, A. J.C., Leij, van der A., & Vieijra, J. P. M. (2012). *Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen. Negende, geactualiseerde druk.* Amsterdam: VU Uitgeverij.

3 Flowcharts

In flowcharts is weergegeven hoe de ruwe scores en vaardigheidsscores op de DMT en Cito Spelling omgezet kunnen worden in een bij de leeftijd passende normscore. Bij zowel de flowchart voor lezen als voor spelling is een praktisch voorbeeld gegeven van deze omzetting in de vorm van een casus.

3.1 Flowchart lezen

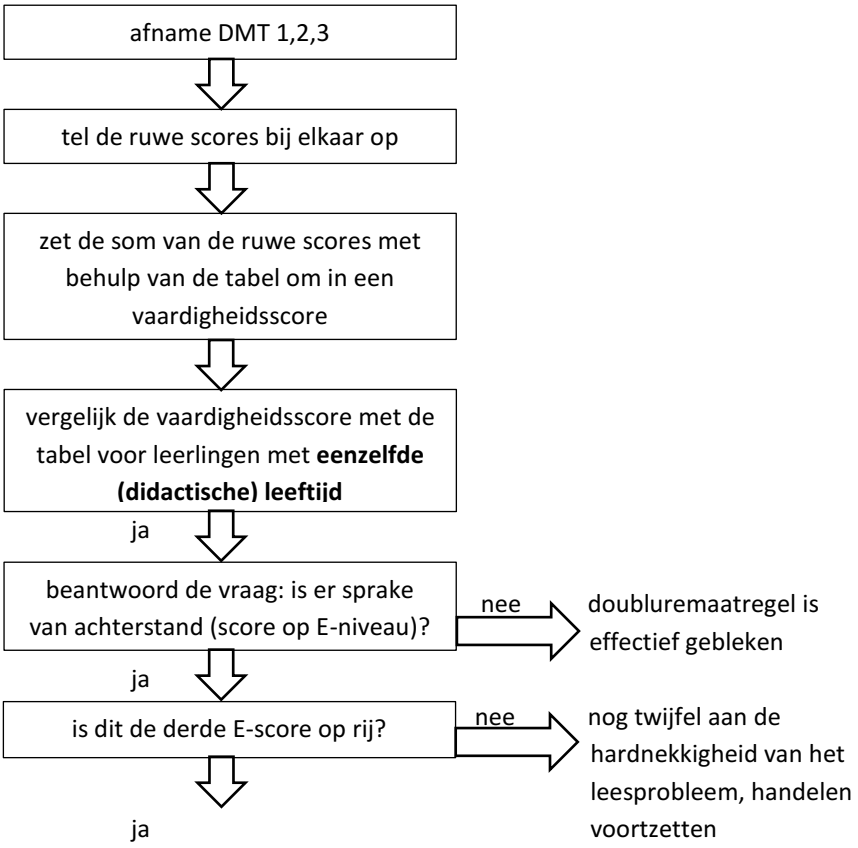

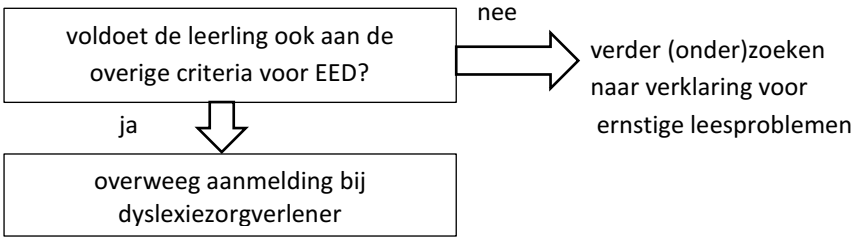

De conclusie dat het laten doubleren een effectieve maatregel is geweest, kan alleen getrokken worden als een leerling in de normtabel van zijn (didactische) leeftijdgenoten een of twee niveaus gestegen is.

3.2 Casus lezen

Een leerling is blijven zitten in groep 3. Halverwege de tweede keer groep 3 wordt bij hem de DMT afgenomen. Hij behaalt op kaart 1 (DMT 1) een ruwe score van 30, op kaart 2 (DMT 2) een ruwe score van 22 en op kaart 3 (DMT 3) een ruwe score van 19. De totaalscores op de DMT (DMT 1,2,3) bedraagt 71. Een ruwe score van 71 komt overeen met een vaardigheidsscore van 24. Vergeleken met zijn klasgenoten, tabel M3, die gemiddeld een jaar jonger zijn, is dat een prestatie op B-niveau. Niets aan de hand dus? Integendeel! Deze leerling heeft immers anderhalf jaar leesinstructie achter de rug en niet een half jaar. Om te beoordelen hoe het nu met hem gaat, vergelijken we hem met zijn (didactische) leeftijdgenoten, dus in tabel M4. Dan blijkt zijn prestatie een score op E-niveau. Het zittenblijven heeft dus niet meer opgeleverd, dan dat de leerling een jaar ouder is geworden. We zouden pas kunnen concluderen dat doubleren zinvol was, als hij een vaardigheidsscore van 27 of meer had behaald. Dit komt overeen met een ruwe score op DMT 1,2,3 van 80 of meer. Dat is namelijk een vaardigheidsscore op D-niveau. Als we deze leerling zouden beoordelen in vergelijking tot zijn klasgenoten, zou de conclusie zijn, dat het heel goed met hem gaat (score op B-niveau). Maar feitelijk bungelt hij nog steeds onderaan (score op E-niveau), heeft hij extra hulp nodig, al of niet binnen de zorg, en is zijn prognose slecht.

We zetten de stappen in de flowchart lezen:

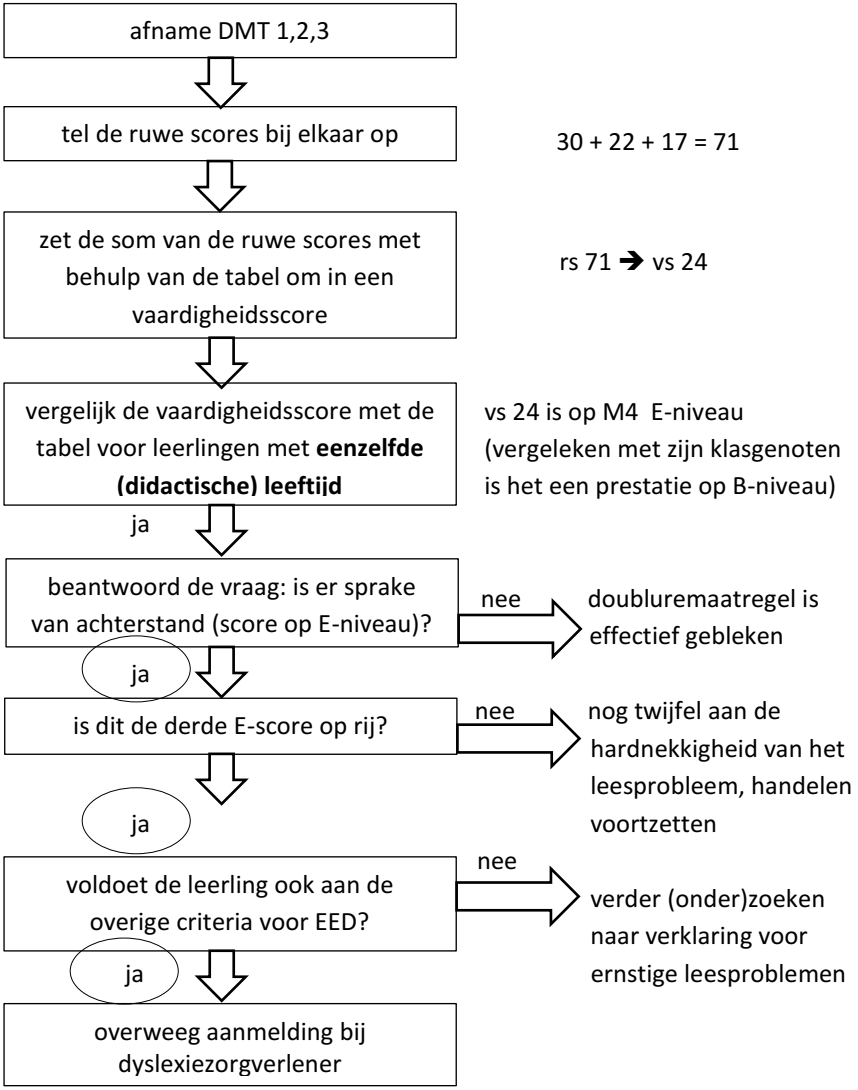

Normering DMT (2009)

3.3 Flowchart spelling

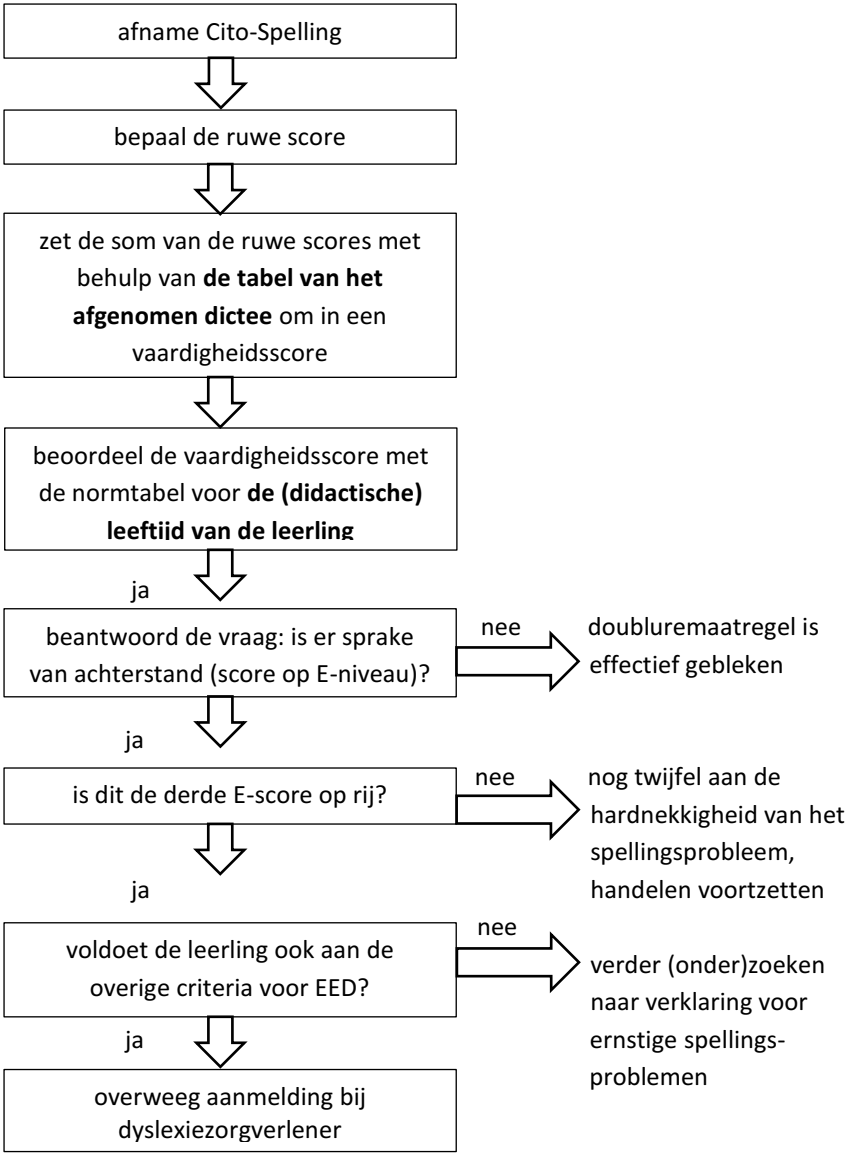

3.4 Casus spelling

Een leerling is blijven zitten in groep 4. Halverwege het jaar wordt bij hem de Cito Spelling M4 afgenomen. De leerling behaalt een ruwe score van 32 (8 fout). Dit komt overeen met een vaardigheidsscore van 236.

Vergeleken met zijn klasgenoten, tabel M4, die gemiddeld een jaar jonger zijn, is dat een prestatie op C-niveau. Niet zoveel aan de hand? Integendeel! Deze leerling heeft immers twee en een half jaar spellinginstructie achter de rug en niet anderhalf jaar. Om te beoordelen hoe het nu met hem gaat, vergelijken we hem met zijn (didactische) leeftijdgenoten. De vaardigheidsscore van deze leerling - niet de ruwe score! - beoordelen we met de normtabel van M5. Een vaardigheidsscore van 236 komt in de omzettingstabel van M5 overeen met een score op E-niveau. Als we deze leerling zouden beoordelen in vergelijking tot zijn klasgenoten, zou de conclusie zijn, dat het redelijk goed met hem gaat (score op C-niveau). Maar feitelijk bungelt hij nog steeds onderaan (score op E-niveau), heeft hij extra hulp nodig, al of niet binnen de zorg, en is zijn prognose slecht. We zetten de stappen in de flowchart spelling.

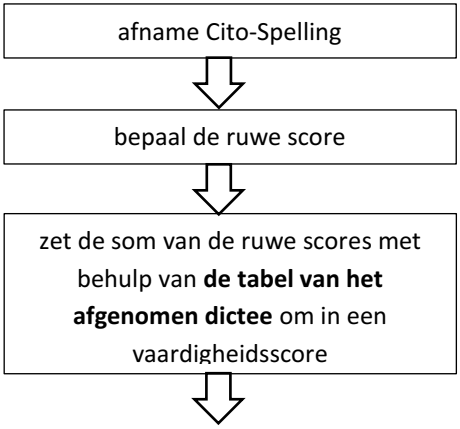

40 items – 8 fout = 32 goed

rs 32 ➔ vs 236

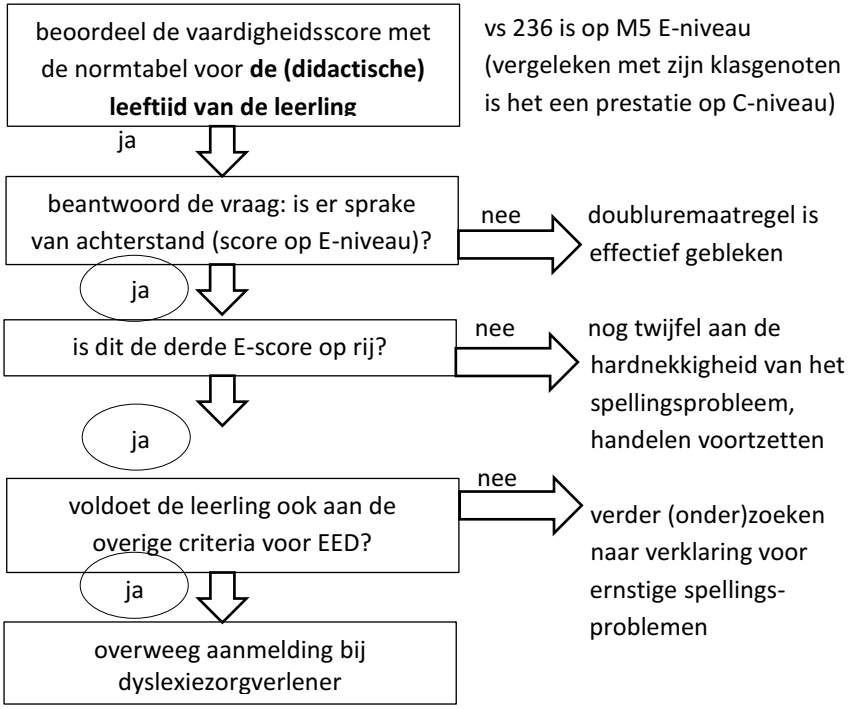

Normering Spelling 3.0 (2014)

© 2017

Colofon
Deze richtlijn is ontwikkeld in opdracht van OCW – in het kader van het stimuleringsprogramma informatiepunt dyslexie - door het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie en Expertisecentrum Nederlands.